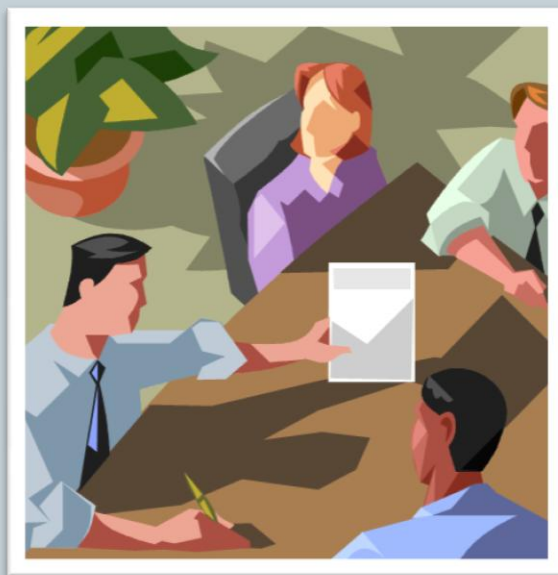

Etyka w biznesie i administracji

1

DR ADAM ZADROGA

I. Współczesny kontekst powstania etyki biznesu

2

Powstanie etyki biznesu

3

afery w sferze gospodarczej

kryzys zaufania do przedsiębiorstw

kryzys zaufania do systemu prawnego

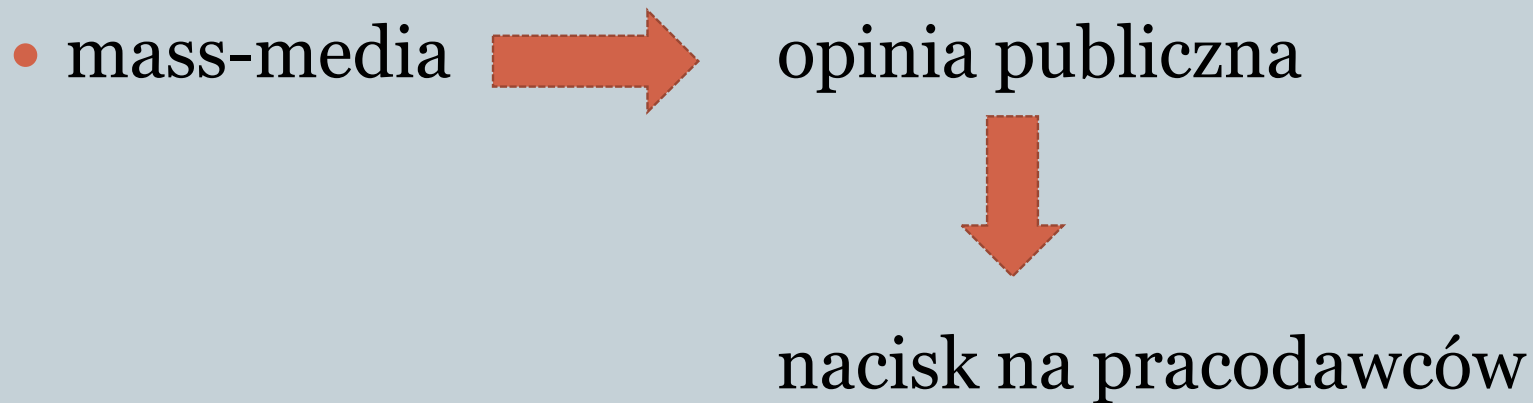

dyskusje na temat odpowiedzialności firm

Powstanie etyki biznesu

4

- rozwój ruchu konsumenckiego i ekologicznego

Powstanie etyki biznesu

5

- firmy i instytucje państwowe

- instytucje naukowe → rozwój etyki biznesu

Rozwój etyki biznesu

6

- konferencje naukowe
- spotkania teoretyków z ludźmi biznesu
- instytucje np. *Better Business Bureau*
- wykłady
- dbanie o *image* firmy

Zmiany perspektyw w światowym biznesie

7

- koncentrować się na długim okresie działania
- oczekiwać optymalnych, a niekoniecznie maksymalnych zysków
- etyczność w biznesie oznacza efektywność w długim okresie działalności

Przyczyny powstania etyki biznesu (1)

8

P. H. Dembiński - Etyka biznesu powstała, bo:

1. opłaca się
2. jest kodeksem porządkującym przestrzeń działania
3. jest miernikiem naszej postawy moralnej i pozwala spać spokojnie
4. jest cokołem etycznym

Przyczyny powstania etyki biznesu (2)

9

Janina Filek – cztery interpretacje:

1. etyka biznesu jest zasłoną ukrywającą immanentną nieetyczność biznesu,
2. etyka biznesu jest narzędziem zwiększania zysku,
3. etyka biznesu jest odpowiedzią na proces globalizacji gospodarki,
4. etyka biznesu jest czynnikiem kulturotwórczym.

Zbiór zasad *Principles for Business*

10

- Owoc konferencji okrągłego stołu w **Caux** (Szwajcaria) w 1994 roku
- *Principles for Business* wyrosły z **dwóch podstawowych przesłanek**:
 1. «Prawo i siły rynku są koniecznymi, ale niedostatecznymi regulatorami postępowania»
 2. Odwołanie się do dziedzictwa aksjologicznego kultury zachodniej oraz Japonii jest w trakcie formułowania norm etyki biznesu i możliwe, i konieczne.

Etyka biznesu w Polsce

11

- **Przed 1989 rokiem:** w myśli przedstawicieli katolickiej nauki społecznej (Jan Piwowarczyk, Czesław Strzeszewski, ks. Józef Majka, ks. Tadeusz Ślipko)
- W 1994 roku powstaje **Zespół Etyki Biznesu przy Towarzystwie Naukowym Prakseologii PAN**
- w 1998 r. powołuje się do życia polski oddział **Transparency International**
- **Centrum Etyki Biznesu**
- **EBEN Polska**
- **Forum Odpowiedzialnego Biznesu**

II. Podstawy etyki

12

- 1. CO TO JEST ETYKA?**
- 2. CZYN LUDZKI**
- 3. SUMIENIE**

1. Co to jest etyka?

13

- **Etyka** jest teorią moralności, czyli nauką o wartości i powinności moralnej ludzkiego postępowania.
- **ETHOS** (j. grecki): stały sposób postępowania, obyczaj
- **Etos**: moralne normy postępowania grup społecznych, środowisk lub poszczególnych osób
- **Moralność** (łac. mos, moris - obyczaj) - to, co stanowi istotę dobra czynów i ich powinności moralnej; również osoba, która jest sprawcą tych czynów i podmiotem działania

- moralność stanowi przedmiot zarówno etyki, jak i teologii moralnej
- **Etyka *normatywna***: nauka zajmującej się moralną wartością postępowania
- **Etyka *opisowa (deskryptywna)***: praktyka moralna danej społeczności czy nawet poszczególnych jej przedstawicieli

a) Definicja etyki

15

- **Etyka** jest to nauka filozoficzna, która przy pomocy wrodzonych człowiekowi zdolności (rozumu i doświadczenia) ustala moralne podstawy i reguły ludzkiego postępowania.

b) Zadania etyki

16

- budowanie moralno-normatywnej teorii ludzkiego działania

c) Źródła etyki

17

- poznanie rozumowe
- doświadczenie

d) Podział etyki

18

- Etyka ogólna
- Etyka szczegółowa

2. Czyn ludzki

19

- Przedmiotem oceny moralnej jest ludzki czyn
- **Obiektywne prawo moralne (np. Dekalog)** orzeka o jakości etycznej czynów człowieka
- O moralności czynów decyduje też **sumienie (subiektywne prawo moralne)**

A) Natura czynu ludzkiego

Czynności człowieka a czyny człowieka

- **Czynności człowieka** nie noszą znamion czynów świadomych, np. czynności wegetatywne, ruchy, czyny wykonywane podczas snu, w zamroczeniu alkoholowym itp.
- **Czyn ludzki**, znamionuje świadomość i wolność. Kiedy mamy na myśli czyn ludzki określamy go najczęściej pojęciem „akt ludzki”.

a) Poznanie rozumowe - świadomość

- Aby mówić o moralnym charakterze czynu, konieczna jest **świadomość**, czyli jasna ocena przedmiotu i wymogów sytuacji.
- Przeciwnieństwem tego rozpoznania jest **ignorancja**
 1. niepokonalna (niezawiniona).
 2. pokonalna (zawiniona)
 3. wprost zamierzoną

b) Niezależna, wolna decyzja w wyborze działania

23

- Tylko jako **wolny** jest on moralny
- Wolność jednak może być **ograniczona**.
- To ograniczenie może mieć charakter:
 - a. stały (mniej lub bardziej)
 - b. przejściowy;
- **Inne zahamowania**

c. Sfera popędowo-afektywna

24

- Ściśle powiązanie z rozumem i wolą są takie dane natury, jak: temperament, dyspozycje, wrodzone, uczucia, skłonności i aspiracje, świadomość wyższa w postaci zdolności oceniania wartości.
- Czyn ludzki stanowi syntetyczny wyraz, wynik wszystkich uaktywnionych sił w człowieku, a więc: cielesnych, psychicznych i duchowych.

B) Wyznaczniki moralności czynu ludzkiego

a) Przedmiotowe wyznaczniki czynu ludzkiego

26

- **Przedmiot** (*obiectum*) aktu ludzkiego jest to materialny element działania ludzkiego.
- **Okoliczności czynu:**
 1. **Kto**
 2. **Co**
 3. **Gdzie**
 4. **Kiedy**
 5. **W jaki sposób**
 6. **Dlaczego**

b. Podmiotowe wyznaczniki moralności czynu ludzkiego

27

- **Intencja ma poważny wpływ na charakter i wartość moralną ludzkiego czynu, ale nie decydujący.**
- **Intencja może być:**
 - 1. Aktualna
 - 2. Efektywna
 - 3. Nastawieniowa
 - 4. Domyślna

3. Sumienie

28

- Człowiek posiada własne, **indywidualne rozeznanie** tego, co dobre i co złe.
- Człowiek powinien **działać zgodnie z sumieniem.**
- Jego funkcja winna być **normatywna**, czyli zobowiązująca.
- Sumienie należy do zjawisk powszechnych – **ma je każdy człowiek.**

a) Sumienie jako zjawisko religijno-moralne

29

- **Filozofia i literatura grecka**
- **Pismo św. - Stary Testament**
- **Nowy Testament**
- **Średniowieczni myśliciele**
- **Współczesne próby interpretacji**
- **Religijno-moralny charakter sumienia**

b) Pewność sumienia

30

- Rodzaje pewności:
- 1. metafizyczna
- 2. fizyczna
- 3. moralna
- **Zasada moralna:** Do godziwego działania wystarcza pewność moralna. Nie godzi się działać w stanie wątpliwości sumienia. Należy dążyć do urobienia sumienia pewnego.

Sumienie wypaczone

31

- **skrupulanckie**
- **faryzejskie**
- **powikłane**

c) Istotne współczynniki formacji sumienia

32

- 1. Zdrowy rozsądek
- 2. Znajomość życia
- 3. Trafna ocena sytuacji
- 4. Zdolność patrzenia w przyszłość

d) Etapy formacji sumienia

- 1. **Anomia:** 1-2 rok życia, sumienie jeszcze nie funkcjonuje.
- 2. **Heteronomia:** do 10-12 roku życia, wpływ rodziców i rodziny na formowanie sumienia, autorytet rodziców.
- 3. **Socjonomia:** od 10-12 roku do 18-20 – wpływ środowiska: szkoła, grupa rówieśnicza.
- 4. **Autonomia:** po 18-20 roku – formowanie osobistych osądów, wyborów; autonomiczność decyzji.

III. Aksjologiczne aspekty etyki biznesu

34

- 1. WARTOŚCI WAŻNE DLA BIZNESU**
- 2. WARTOŚCI POZOSTAJĄCE W BLISKIM ZWIĄZKU Z BIZNESEM**
- 3. DYLEMATY ETYKI BIZNESU**

1. Wartości i postawy ważne dla biznesu

35

- a) odpowiedzialność;
- b) uczciwość;
- c) zaufanie
- d) niezawodność (w sensie dotrzymywania obietnic i umów).

a) ODPOWIEDZIALNOŚĆ

36

- Odpowiedzialność przyjmowana **przed** danym czynem
- Odpowiedzialność przyjmowana **po** danym czynie

b) UCZCIWOŚĆ

37

- Dobrze można ją zrozumieć charakteryzując jej zaprzeczenie, czyli **nieuczciwość**.
- Nieuczciwie postępuje ten, kto jakoś **jest fałszywy** w swoim postępowaniu.
- Z moralnego punktu widzenia istotne jest, **co stanowi motyw i cel zachowania** stwarzającego fałszywe pozory.
- Jakie zachowanie jest „do końca” **uczciwe**?

c) ZAUFANIE – bycie godnym zaufania

38

- Wzajemne zaufanie w biznesie - **jednym z podstawowych wymogów**.
- Wartości ściśle **powiązane** z zaufaniem. **Przeciwieństwa** zaufania.
- Zaufanie stanowi zewnętrzny **wyraz uznania kogoś z wartościowego** (pod pewnym względem).
- Na przykład: **prawdomówność**
- Inny przykład zaufania: **powierzenie czegoś trudnego do zrealizowania**

ZAUFANIE c.d.

39

- Zaufanie zakłada **lojalność**
- Wartości i postawy moralne **nie występują w sposób odizolowany.**
- Podstawowym wrogiem zaufania jest **kłamstwo**
- W zaufanie może poważnie uderzać **zjawisko zatajenia.**
- Pokrewnym kłamstwu zjawiskiem jest **oszustwo.**
- **Kradzież** jako przykład podważenia wzajemnego zaufania.
- **Nielojalność**

d) NIEZAWODNOŚĆ

40

- Dotrzymywanie obietnic należy do ogólniejszej kategorii **WIERNOŚCI**.
- **W czym przejawia się wierność?**
- Sprawą kluczową jest tu **doświadczenie pewnego zobowiązania** (wobec kogoś czy czegoś).
- *pacta sunt servanda* – łac. „umów należy dotrzymywać”
- Odpowiedzialność za słowo stanowi jeden z podstawowych warunków zaufania w stosunkach międzyludzkich.

2. Wartości bliskie działalności gospodarczej

41

- **Wartości ekonomiczne:** korzyści finansowe i posiadanie rzeczy (dobrobyt).
- **Wartości prakseologiczne:** pracowitość, dokładność, metodyczność, przezorność, roztropność, wytrwałość, oszczędność, umiarkowanie, zapobiegliwość, sumienność, wstrzemięźliwość
- **Wartości utylitarne** (wg Elzenberga)
- Kiedy przedmiot posiada wartość utylitarną?
- najłatwiej sprowadzić je do pojęcia potrzeby

3. Dylematy etyki biznesu

42

- **a)** Pierwsze źródło dylematów etycznych w biznesie wynika z **antynomii i konfliktów wartości** (rozdzielenie Hartmana).
- **Antynomia** między wartościami to sprzeczność samych **treści wartości**, ich niewspółwykonalność.
- **Konflikt** natomiast ma charakter sytuacyjny.
- **Istnienie zasadniczej antynomii między wartościami moralnymi a gospodarczymi** oznaczałoby, że moralność w biznesie jest niemożliwa. Takiej antynomii nie ma!!!

Dylematy (c.d.)

43

- Szczególnie łatwo wartości gospodarcze (użyteczne, prakseologiczne, ekonomiczne) **wchodzą w konflikt** z wartościami moralnymi.
- To jest **podstawowe źródło** dylematów etyki biznesu.
- **Dlaczego konflikt ten często jest rozstrzygany na korzyść wartości gospodarczych?**
- **Wysokość** wartości a jej **moc**
- Wartości niższe są **silniejsze**, bardziej podstawowe i konieczne dla naszej egzystencji, i zasadniczo stanowią warunek możliwości wyższych wartości.

b) Konflikt interesów

44

- Jest to **nieodłączne** od działalności gospodarczej wielu podmiotów.
- Pojawia się w **różnych formach** i występuje **na wszystkich szczeblach** działań gospodarczych, politycznych, administracyjnych, naukowych i innych.
- Stare **chińskie przysłowie** mówi, że „nie ma nic złego w tym, że klasztor żeński leży naprzeciw męskiego, ale może być, i dlatego należy takiej sytuacji unikać”.

c) Bezinteresowność

45

- Świat biznesu to świat interesów, w którym **trudno postępować bezinteresownie.**
- O bezinteresowności jesteśmy skłonni mówić wtedy, kiedy ktoś działa, próbuje zrealizować pewne stany rzeczy nie z uwagi na to, co dlań z tego wyniknie dobrego lub złego, tylko **z uwagi na wartość samego stanu rzeczy**, który realizuje.
- **O przeciwieństwie bezinteresowności**
- **Dlaczego tak trudno wiązać etykę z biznesem?**
- **Jakiej etyki potrzebuje etyka biznesu?**

IV. Jakiej etyki potrzebuje etyka biznesu?

46

- 1. EB JAKO ETYKA NORMATYWNA (WSTĘP)**
- 2. DEONTOLOGIZM W ETYCE BIZNESU**
- 3. UTYLITARYSTYCZNE PODEJŚCIE DO EB**
- 4. ETYKA ODPOWIEDZIALNOŚCI W EB**
- 5. EB W OPARCIU O ETYKĘ CNÓT**
- 6. O „ETYKĘ PRZYJAZNĄ OSOBIE” W EKONOMII**
- 7. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ W DUCHU PERSONALIZMU**

Wprowadzenie

47

- Zasady etyczne w etyce biznesu brzmi pięknie, jednak często **nie wychodzą poza sferę postulatów**. Dlaczego? **Wszystko tu zależy od dobrej woli człowieka**. Co go może więc przekonać?
- Słabość wielu propozycji etycznych polega na tym, że **pomijają one same źródła moralności**. **Zasadniczym postulatem** w refleksji nad etyką biznesu jest uwzględnienie wymiaru personalistycznego.

Pytania problemowe

48

- Jakie rodzaje tzw. **etyki normatywnej** są wykorzystywane do budowania teorii w zakresie etyki biznesu?
- Dlaczego nie każda odmiana etyki normatywnej jest dobra, właściwa dla etyki biznesu?
- Jaka etyka jest najlepsza z punktu widzenia źródeł moralności?
- O jaką etykę w etyce biznesu ostatecznie chodzi?
- **Jaka ma być ta etyka w etyce biznesu?**

1. EB jako etyka normatywna (wstęp)

49

- **Czym się zajmuje etyka normatywna?**
- W etyce normatywnej biznesu formułuje się zasady, wytyczne, przepisy, postrzegając biznes z **perspektywy idealistycznej**. Z takiej perspektywy formułowane są **normy postępowania w biznesie**.
- W obszarze polskiej etyki biznesu można wyróżnić **kilka dominujących doktryn etycznych**.
Jest to: deontologizm, utilitaryzm, etyka odpowiedzialności i etyka cnót.
Rzadko: personalizm

2. Deontologizm w etyce biznesu

50

- **Deontologiczna etyka biznesu** przejawia się w postaci skodyfikowanych uregulowań praktyki zawodowej (środowiskowej) – **przykłady kodeksów**.
- Za podstawę moralnego rozumowania przyjmuje się tu **zakazy i nakazy** jako najbardziej elementarne formy regulowania ludzkich dążeń.
- **Zalety**
- **Wady**

Deontologizm (c.d.)

51

- Z czego wynika **mała skuteczność** wszelkiego rodzaju kodeksów?
- **Normy w kodeksach** powinny odznaczać się specyfiką ze względu na rodzaj zjawisk z zakresu działalności gospodarczej, do których mają się odnosić.
- Kodeksy, które powstają, **wymagają aktywnego udziału** zarówno przedsiębiorców, prawników, jak i przedstawicieli akademickiej etyki.
- Ogólna ocena kodeksów.

3. Utylitarystyczne podejście do EB

52

- **Twórcy i przedstawiciele utilitaryzmu:** Jeremy Bentham, John Stuart Mill, Henry Sidgwick.
- Utilitaryzm uznał, że **działanie, reguła czy instytucja zasługują na moralną akceptację, jeśli są efektywne**, czyli przynoszą ogółowi wymierną korzyść – określony, dający się skalkulować zysk.
- W etyce utilitarystycznej **wspólnym mianownikiem** jest pojęcie korzyści lub pojęcie użyteczności.

Utylitarystyczne podejście (c.d.)

53

- Zasadniczy problem: Czy moralność staje się **nadrzędna**, czy też tylko **instrumentalna** w perspektywie etyki biznesu?
- Ocena utylitaryzmu: **Dlaczego utylitaryzm jest koncepcją kontrowersyjną (z moralnego punktu widzenia)?**

4. Etyka odpowiedzialności w EB

54

- **Koncepcja społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw (CSR, ang. Corporate Social Responsibility).**
- **Prof. Janina Filek:** rzeczywiste wprowadzenie odpowiedzialności do sfery gospodarczej wymaga jednak zmian w teorii ekonomicznej.
- **Co to oznacza w praktyce?**
- **Ryszard Wiśniewski:** w perspektywie etyki biznesu odpowiedzialność polega na umiejętności odpowiadania na zapotrzebowanie.

Trzy poziomy odpowiedzialności

55

- Odpowiedzialność **indywidualna** (najważniejsza)
- Odpowiedzialność **przedsiębiorstw**
- Odpowiedzialność biznesu jako całości (**środowiska biznesowego**).
- -----
- OCENA etyki odpowiedzialności w biznesie

5. EB w oparciu o etykę cnót

56

- **Cnota** (łac. *virtus*, grec. *arete*) jest kategorią należącą do aretologii, czyli nauki o cnotach, która wywodzi się z działy etyki zajmującej się badaniem różnego rodzaju sprawności i przymiotów osobistych człowieka.
- W rozważaniach etycznych **na przestrzeni wieków** cnota, w zależności od przyjętej koncepcji dobra, przybierała **rozmaite znaczenia**.
- **Dzisiaj**, choć pojęcie „cnota” uważane jest za staroświeckie i nie przystające do obecnych czasów, w etyce biznesu można jednak spotkać odwołania do etyki cnót.

Jennifer Jackson, *Biznes i moralność*

57

- „Moralnie właściwe praktyki i sposoby postępowania w życiu gospodarczym to te, które są zgodne z cnotami moralnymi”.
- Pomagają one osiągnąć pomyślność w życiu i w biznesie.
- Cnoty moralne zwiększają szanse powodzenia przedsiębiorstwa, wady zaś zmniejszają je.

Alisdair MacIntyre, *Dziedzictwo cnoty*

58

- Praktykowanie cnót stanowi najlepszą odpowiedź na chaos aksjologiczny i zagubienie moralne współczesnego człowieka.
- Do zasadniczych cnót należą: sprawiedliwość, odwaga i uczciwość.
- Umożliwia to człowiekowi zdobycie trzech rodzajów dóbr: wewnętrznych, osobistych oraz społecznych.

Leo V. Ryan

59

- „etyka w przyszłości skoncentruje się na nowym spojrzeniu na zagadnienie cnót (...), a przyszłe dyskusje na temat etyki będą się koncentrować na takich cnotach, jak zaufanie, uczciwość, lojalność, gościnność i sprawiedliwość”.

(L. V. Ryan. *Przyszły rozwój etyki biznesu*. W: *Etyka biznesu*. Red. Dietl, Gasparski s. 99-100.)

Opinia Jadwigi Tomczyk-Tołkacz

60

- „do uporządkowania i udoskonalenia praktyki zawodowej ludzi, również w biznesie, nie wystarczą tylko reguły poprawności czy skuteczności – niezbędne są także, a może przede wszystkim, szczególne dyspozycje człowieka. Te dyspozycje to właśnie nic innego, jak cnoty”.

(J. Tomczyk-Tołkacz. *Człowiek w biznesie – między pragnieniem pieniądza a cnotą* s. 184.)

Ocena etyki cnót w EB

- „poprawna analiza etyczna nie pociąga za sobą w sposób konieczny postępowania etycznego. Znajomość systemów etycznych i umiejętności ich stosowania do rozmaitych sytuacji nie zastąpi tzw. charakteru, na który składają się cnoty, gwarantujące integralność moralną przedsiębiorcy. (...) Etyka cnót nie może się [jednak z drugiej strony – A. Z.] obyć bez deontologicznego uzasadnienia wyboru moralnego przez wolną osobę. Przedsiębiorca musi przefiltrować swoje podstawowe decyzje, korzystając z analiz proponowanych przez formalne systemy etyczne, jednak charakter może być bardzo pomocny zarówno przy wyborach o mniejszym wymiarze, jak i sytuacjach, wymagających szybkiego reagowania. Etyka cnót dostarcza wiedzy o treści cnót oraz zestawia je w systemy, które służą do osiągnięcia preferowanych celów”.
- (B. Klimczak. *Moralna odpowiedzialność przedsiębiorcy* s. 119.)

6. O personalizm w biznesie

62

- „Ekonomia potrzebuje etyki (...)”. **„Nie może to być jednak jakakolwiek etyka, ale etyka przyjazna osobie”**. (Benedykt XVI, Caritas in Veritate 45.)
- Benedykt XVI stawia tezę, iż ma to być etyka personalistyczna, która odwołuje się do fundamentalnej zasady uznania i poszanowania godności osoby ludzkiej.
- Tylko taka **etyka, która zakazuje sprowadzania człowieka do roli narzędzia** w osiągnięciu celów ekonomicznych, może stać na straży prawdziwego porządku moralnego w biznesie.

Zasadnicze pytanie

63

- Dlaczego jednak **tylko przyjęcie normy personalistycznej** w rozstrzyganiu problemów ekonomicznych może zapewnić należyte traktowanie każdej osoby w realiach życia gospodarczego?

Argument nr 1

64

- Etyka gospodarcza, która nie brałaby pod uwagę nienaruszalnej godności osoby ludzkiej byłaby narażona na podporządkowanie się istniejącym systemom ekonomiczno-finansowym, zamiast korygować ich zaburzenia. Między innymi mogłaby ona usprawiedliwiać finansowanie projektów, które nie są etyczne”. CV 45.

Argument nr 2

65

- Personalizm prowadzi przede wszystkim do odpowiedzialności za godność każdej osoby.
- Takie ujęcie normy etycznej pozwala również zauważyć, iż moralności nie stanowią – jak ma to miejsce w przypadku deontonomizmu – jakieś narzucone człowiekowi zasady, normy czy szczegółowe przepisy (choćby w postaci kodeksów etyki zawodowej), ale spełnienie się osoby w moralnie dobrym czynie.

Personalizm punktem wyjścia

66

- Poszanowanie godności każdej bez wyjątku osoby ludzkiej winno być zasadniczym fundamentem i kluczowym kryterium wszelkich rozwiązań szczegółowych w zakresie praktyki gospodarczej.
- Dlatego trzeba podjąć próbę ich przełożenia na konkretne propozycje rozwiązań w zakresie poszczególnych płaszczyzn funkcjonowania życia gospodarczego.

7. Przedsiębiorczość w duchu personalizmu

67

- Przedsiębiorstwo nie może istnieć tylko po to, by pomnażać dobra materialne czy zysk ekonomiczny.
- Ma ono przede wszystkim służyć człowiekowi zgodnie z jego wymogami materialnymi, intelektualnymi, moralnymi, duchowymi a także religijnymi.
- W działalności gospodarczej przedsiębiorca, biznesmen – kierując się zasadami personalizmu ekonomicznego – powinien przestrzegać centralnej roli osoby ludzkiej, bo inaczej działalność ta traci na jakości.

Optymalizacja a nie maksymalizacja zysku

68

- Nie oznacza to, iż nie powinien on zabiegać o wypracowanie zysku ekonomicznego.
- Jego celem winna stać się jednak nie maksymalizacja, a **optymalizacja** zysku.
- Nie chodzi bowiem o doprowadzenie do upadłości przedsiębiorstwa w imię personalizmu i innych zasad moralnospołecznych.
- „Zysk nie jest jedynym wskaźnikiem dobrego funkcjonowania przedsiębiorstwa. Może się zdarzyć, że mimo poprawnego rachunku ekonomicznego ludzie, którzy stanowią najcenniejszy majątek przedsiębiorstwa, są poniżani i obraża się ich godność”. (CA 35.)

- Od przedsiębiorcy wymaga się wyboru tego, co Jan Paweł II nazywał „**wnętrzem**” **firmy**, tzn. nadania temu specyficznemu środowisku pracy nieusuwalnego wymiaru ludzkiego.

(Por. Jan Paweł II. Spotkanie z pracownikami, przedsiębiorcami i kierownikami prowincji mantuańskiej s. 1770. Cyt. za: Colombo s. 255.)

- Uznanie oraz faktyczne poszanowanie godności osoby ludzkiej i jej prawa do pełnego rozwoju staje się w ramach przedsiębiorstwa **czynnikiem wzrostu produktywności.**

Zakończenie i podsumowanie

70

- Historia z udziałem **Nelsona Rockefellera...**
- Chrześcijańska wizja moralności to **nie „jakaś” ideologia** czy odstająca od życia teoria, lecz głęboko ludzka, osadzona na realistycznej koncepcji osoby – propozycja drogi ku autentycznemu dobru i szczęściu każdego człowieka.
- Podejście chrześcijańskie wcale nie oznacza, że jest pewną ofertą jedynie dla osób wierzących. M.in. dzięki temu, że postulaty moralności chrześcijańskiej **spełniają równocześnie wymogi ludzkiego rozumu** i są zakorzenione w powszechnym oraz obowiązującym każdego człowieka **prawie naturalnym** – nabierają **uniwersalnego** charakteru